

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НЕЗАКІНЧЕНИХ КОНСТРУКЦІЙ В ІДІОСТИЛІ МАРІЇ МАТІОС

Людмила Томусяк, Діана Задунайська. Функціонально-семантичні особливості незакінчених конструкцій в ідіостилі Марії Матіос

У статті розглянуто функціональні та семантичні особливості незавершених (обірваних) синтаксичних структур в ідіостилі відомої української письменниці буковинського походження – Марії Матіос. У художньому мовленні ці синтаксичні одиниці не є випадковими, а виступають яскравим засобом вираження експресивності і характеристики персонажів.

Ключові слова: семантико-синтаксична структура речення, незавершені (обірвані) речення, еквіваленти речень, експресивність.

Людмила Томусяк, Диана Задунайская. Функціонально-семантические особенности незаконченных предложений в идиостиле Марии Матиос

В статье рассмотрены функциональные и семантические особенности незаконченных синтаксических структур в идиостиле известной украинской писательницы буковинского происхождения – Марии Матиос. В художественной речи эти синтаксические единицы не являются случайными, а выступают ярким средством выражения экспрессивности и характеристики персонажей.

Ключевые слова: семантико-синтаксическая структура предложения, незаконченные предложения, эквиваленты предложений, экспрессивность.

Lyudmyla Tomusyak, Diana Zadunayska. Functional semantic peculiarities of unfinished constructions in the idiostyle of Marija Matios

In the article the functional and semantic features of the uncompleted (ragged) syntactic structures are considered in the idiostyle of the known Ukrainian authoress of the Bukovina origin – Marija Matios. In the artistic broadcasting these syntactic units are not casual, and come forward the bright means of expression of expressivity and description of personages.

Key words: semantic syntactical structure of a sentence, uncompleted (ragged) suggestions, equivalents of suggestions, expressivity.

Марія Матіос – відома українська письменниця, буковинка, корінна гуцулка, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка. Вона має неофіційний титул „найбільш плідної письменниці України”.

Індивідуальний авторський стиль – це прояв істотних ознак таланту у конкретному художньому творі, своєрідність світосприйняття митця, його нахил до ірраціонального чи раціонального мислення, його естетичний смак.

Стиль індивідуальний, ідіолект – сукупність мовно-виражальних засобів, які виконують естетичну функцію і вирізняють мову окремого письменника з-поміж інших; своєрідність мови окремого індивіда. Це поняття насамперед стосується стилю майстра слова, письменника. Стиль індивідуальний залежить від творчої індивідуальності автора, його світосприймання та світовідчуття, ставлення до явищ навколишньої дійсності та оцінки їх. Хоч письменник і користується загальноживаною мовою, проте його індивідуальне світосприймання, психологія мовотворчості зумовлюють витворення особливого мовного світу [7, с. 653].

Виразальні засоби художнього мовлення Марії Матіос надзвичайно різноманітні. Метою нашого дослідження є з'ясування особливостей семантики і функціонування незакінчених (обірваних) синтаксичних побудов у мовній канві творів Марії Матіос (зокрема, романів „Солодка Даруся” та „Щоденник страченої”).

Стиль Марії Матіос неповторний, особливий, виразно позначений рисами жіночого письма. „Вишукана мовна гра, синонімічні ряди, риторичні фрази, сформовані в короткі асоціативні нотатки, а іноді в деталізовані описи-спогади, витонченість діалогічного та монологічного мовлення героїв – риси стилю письменниці. Усі твори Марії Матіос містять у собі десятки цікавих афоризмів, оригінальних тверджень та ідентифікацій. Тільки взявши до рук „Щоденник страченої” письменниці, наштовхуємося на авторські фрази й визначення на обкладинці, – своєрідну репрезентацію точки зору авторки на окремі явища та речі, ілюстрацію характеру її світогляду, життєвої позиції, способу художнього мислення, зрештою – її індивідуального художнього стилю” [6, с. 56].

Питання про обірвані речення пов'язано з проблемою неповного речення і вирішується неоднозначно у мовознавчій літературі. Найчастіше їх визначають як конструкції, що є незавершеними в силу певних ситуативно-прагматичних чинників. Такі речення є незакінченими і у

змістовому, і у структурному, і в інтонаційному плані. Термін „речення” на позначення таких конструкцій використовується тому, що в них чітко виражені реченнєвовідтворювальні начала. Їх нереалізація визначена позамовними чинниками [1, с. 44]. До контекстуально неповних їх зараховують тому, що вся інформація компенсується попередніми реченнями – контекстом, пор.: *Поїхати в Португалію і потрапити в найбридкіший бордель, бути проданою брудним туркам, стати вуличною дівкою на околицях Варшави, але не знати, не знати цього спокійного щастя самотності! Бо навіть з ним...* (4, с. 121). В обірваному реченні *Бо навіть з ним* не названо я самотня.

В українській лінгвістиці немає чіткої позиції щодо місця обірваних речень у граматичній класифікації речень. Зокрема, П. Дудик використовує терміни „незакінчені і перервані речення” [Див.: 1, с. 45]. Як „обірвані неповні речення” кваліфікує такі структури М. Каранська [2, с. 135–137].

У „Сучасній українській літературній мові” за редакцією І. К. Білодіда зазначено: „Незакінчені речення є настільки своєрідними утвореннями, що їх не можна розмістити ні в одній із рубрик граматичної класифікації речень, віднести до двоскладних або односкладних речень, повних або неповних”, вони „виникають унаслідок викликаного тими або іншими причинами умовчання (апосіопези) і є художнім засобом досить виразної стилістичної ваги” [5, с. 304].

Н. В. Гуйванюк, А. М. Агафонова, С. Т. Шабат-Савка, детально характеризуючи своєрідність незакінчених побудов, відносять їх до еквівалентів речення, послуговуючись термінами „обірвані” та „незакінчені” речення [1, с. 44–47].

Питанням незавершених структур присвячено дисертацію Василя Івановича Пітеля „Функціонально-семантична структура незакінчених речень в сучасній українській мові” (Івано-Франківськ, 2000). На думку автора, такі конструкції перебувають на межі між структурно і семантично незакінченими реченнями, еквівалентами речень (словами-реченнями), звертаннями-реченнями [Див.: 1, с. 45].

Незакінчені речення є важливою ланкою мови як системи і мовлення як конкретної реалізації цієї системи у просторі і часі. Адже мова і мовлення – хоч і різні, але тісно пов'язані явища, яким властиві одні і ті ж лінгвістичні одиниці; тільки ті елементи (одиниці), що належать мові, можуть використовуватись у мовленні.

У мовному контексті обірвані конструкції належать до речень, бо вони володіють основними ознаками цієї синтаксичної одиниці: структурною схемою із відповідним типовим значенням, можливістю виражати основне граматичне значення речення – предикативність, здатністю виступати засобом формування та вираження думок, виконувати комунікативну, когнітивну та інші функції. Зокрема, незакінчені речення завжди будуються на базі структурних схем із їх типовим значенням основних видів простих або складних речень: *Але це я так думаю. А як воно насправді...* (4, с. 131) (реалізується структурна схема простого двоскладного речення із типовим значенням „відношення між суб'єктом і його предикативною ознакою – дією або процесуальним станом”);

Коли б ми були найвими молодими людьми, нам ці дурниці були би прощеними, а так... (4, с. 163) (реалізується структурна схема складносурядного речення із типовим значенням протиставлення).

Як зазначає В. Пітель, зміст обірваного речення співвідноситься з об'єктивною дійсністю. Тому синтаксичним конструкціям цього виду властива основна семантична ознака речення – предикативність. Разом із тим вираження предикативності у незакінчених реченнях, на відміну від структурно, семантично та інтонаційно завершених, має свої особливості. Важливою рисою є те, що у них існує більше засобів вираження предикативності, ніж в інших реченнях. Так, основне граматичне значення у незакінчених синтаксичних конструкціях передається не тільки за допомогою формальних засобів самої синтаксичної структури обірваних речень, але і за допомогою конситуативних показників. Причому значення засобів „позареченнєвого характеру” збільшується настільки, наскільки зменшується значення засобів, представлених у межах самої синтаксичної структури незакінченого речення. Завдяки цьому вони характеризуються предикативністю – однією із основних граматичних категорій речення.

У мовленні обірвані структури, як і будь-які інші речення-висловлювання, виступають засобом спілкування, виконують комунікативну та інші функції і характеризуються тільки їм властивою інтонацією незавершеності, яка на письмі має своє графічне оформлення – три крапки: *Та інший був би радий, що має таку вірну дружину, не домагаючись її вірності. А що нечастий гість... то...* (4, с. 54). Нерідко вони вживаються у поєднанні з іншими розділовими знаками (?..; !..): *Таке питає!.. Господар не для того, щоби у дрімбу жінці грати* (3, с. 34). На місці трьох крапок можуть стояти і інші пунктуаційні знаки. Однак почерку Марії Матіос це не притаманно.

В основі синтаксичного аналізу обірваного речення лежать синтаксичні зв'язки та семантико-синтаксичні відношення, які “не існують ізольовано, а перебувають у складних взаємовпливах”. Характеристика семантико-синтаксичної структури речення не може бути вичерпною без урахування таких важливо необхідних, хоч і нетотожних елементів синтаксичної побудови, як семантико-синтаксичні відношення і синтаксичні зв'язки.

Семантика обірваних речень з'ясовується при комплексному усвідомленні загального інформативного значення, яке складається на основі різних компонентів: з одного боку, тих, які вербально представляються у формально-синтаксичній структурі, і, з іншого, тих, які існують в імпліцитному, підтекстному вигляді. Залежно від позиції переривання семантико-синтаксичної структури незакінчені речення поділяються на препозиційні, інтерпозиційні та постпозиційні. Найбільш поширеними серед них є група постпозиційних, котрі є власне незакінченими реченнями, семантико-синтаксична структура яких зазнає деформацій в найбільшій мірі, в результаті чого вони характеризуються значною багатогранністю форм і способів їх структурної організації. За статистичними даними постпозиційні становлять найбільшу кількість, рідше трапляються інтерпозиційні, а препозиційних у Марії Матіос не знаходимо. *Напр.: А в хату пустив, бо що мав робити? Мала дитина... жінка... та й з обрізами вони були* (3, с. 165).

Виникнення і функціонування обірваних речень зумовлюється специфікою мовленнєвої діяльності, а саме особливостями процесу утворення речень-висловлювань, в якому відбиваються основні етапи формування і вираження думки. Ці етапи послідовно змінюють один одного і поділяються на: 1) етап смислового планування, 2) етап граматичного конструювання і 3) етап фонетичного оформлення. На кожному з них мовець може виконувати відповідно один із видів операцій: вибирати а) слова за значенням, б) граматичні форми, в) схему мовлення. Так утворюється закінчене речення. Як показує аналіз предмета дослідження, обірвані речення також виникають під час мовленнєвої діяльності і є продуктом процесу утворення речень. Однак структурно, семантично та інтонаційно закінчені речення утворюються при рівномірному, послідовному протіканні кожного із цих етапів і поступовому виконанні кожного виду властивих їм операцій. Головними ж умовами, які сприяють виникненню незакінчених речень, є різного роду відхилення, що трапляються на тому чи іншому етапі процесу утворення речення. Такі відхилення можуть зустрічатися на будь-якому із цих етапів. Вони в основному визначаються трьома чинниками: позицією мовця, позицією співрозмовника, ситуацією мовлення.

Відповідно ті умови, які сприяють виникненню обірваного речення, найбільш суттєво впливають на процес утворення речення тоді, коли вирішальну роль відіграє ситуація мовлення, або тоді, коли вона належить до розряду критичних ситуацій.

У результаті окремі компоненти семантичної структури незакінченого речення, синтаксичні позиції яких передбачаються валентністю предиката, не отримують вербального позначення, хоч і залишаються присутніми у загальній семантиці речення, як правило, у вигляді наочно-чуттєвих образів. Наприклад: *Йому залишилось годин десять... – а після довгої паузи лікар чомусь дуже тихо сказав: – Після всього прийдіть до мене з дитиною. Нам треба децю перевірити* (4, с. 66). Виникнення незакінчених речень у мовленні – явище не випадкове і спричинюється багатьма факторами. Ті відхилення, які з'являються під час протікання процесу утворення речення, зумовлюються або суб'єктивними (внутрішніми) причинами, або об'єктивними (зовнішніми), або причинами із змішаними особливостями. Суб'єктивні (внутрішні) причини виникнення обірваних речень пов'язуються безпосередньо із особистістю мовця, його намірами, позицією, яку він займає у процесі спілкування. За поширеністю суб'єктивні причини впливають на виникнення цих структур більше, ніж інші. Вони пов'язані із психологічними особливостями мовця, його фізіологічним станом, логічними та етичними чинниками. Наприклад: *Чому... ну, чому він це зробив? Ми ж так добре жили. У нас є донечка... – уже тільки схлипувала в безсиллі жінка, а лікар, притримуючи її за лікоть, спочатку розпитував, а далі – пояснював* (4, с. 65); *Коли б у мене були діти... Ах, діти...* (4, с. 54) (незакінчені речення передають сильне психічне напруження, що супроводжується плачем і недоговорюванням розпочатої фрази).

Об'єктивні (зовнішні) причини від мовця не залежать. Вони пов'язані із умовами мовленнєвої ситуації. Об'єктивні причини займають проміжне місце за поширеністю у мовленні. Вони функціонують тоді, коли у процес спілкування втручається яка-небудь інша особа чи автор художнього твору у писемному мовленні. Часто таке втручання пов'язане з певною фізичною дією або змінами в ситуації. Наприклад:

Сьогодні нами закінчено розгляд кримінальної справи по обвинуваченню Ковальчук Лариси Михайлівни у скоєнні злочину, передбаченого...

– Я протестую, – підскаочив зі свого місця адвокат, призначений мені напередодні (4, с. 152) (незакінчене речення виникає внаслідок переривання мовця іншою особою).

Семантика незакінченого речення з'ясовується при комплексному усвідомленні загального інформативного значення, яке складається на основі різних компонентів: з одного боку, тих, які вербально представлені у формально-синтаксичній структурі, і, з іншого, тих, які існують в імпліцитному, підтекстному вигляді. Звідси випливає ряд специфічних функціонально-семантичних особливостей таких синтаксичних конструкцій.

Так, одна із найголовніших ознак незакінчених речень – це наявність у них вербально не вираженої семантики, або підтексту. Оскільки незавершеність речення обов'язково призводить до переводу частини його інформативного значення у підтекст, то наявність його у обірваному реченні є об'єктивним і закономірним явищем, яке постійно супроводжує ці синтаксичні конструкції.

Із такою важливою ознакою незакінчених речень, як наявність підтексту, пов'язані інші семантичні особливості, а саме: актуалізація підтекстного значення у них, невідповідність між словесно представленою семантикою і загальним інформативним значенням речення, зумовленість загального інформативного значення інтра- та екстралінгвальними факторами.

Оскільки в обірваному реченні є другий вербально не представлений план змісту, це зумовлює існування невідповідності, різниці між словесно матеріалізованою семантикою і загальним інформативним значенням речення. Така особливість незакінчених речень відзначається постійним характером і, як правило, усвідомлюється читачем. Наприклад: *Коли б ми були найвими молодими людьми, нам ці дурниці були би прощеними, а так...* (4, с. 163). У цьому прикладі вербалізований семантичний компонент частини речення „а так”, тоді як загальне її інформативне значення – „а так гріхи залишаться”.

У мовистилі Марії Матіос „незавершені”, „перервані” речення виконують такі функції:

1. Передають емоційний стан персонажа (найчастіше схвильованість), коли важко підібрати, знайти потрібне слово: – *Що ви шукаєте, жінко? Снувати по церкві – не годиться. – Я хочу помолитися. – За здоров'я чи за упокій? – лагідно перепитала. – За... – я затнулася, – ... за померлого. – Чоловік чи жінка? – Дитина* (4, с. 80). З контексту бачимо, що мовлення героїні „обривається” через хвилювання, через усвідомлення страшного гріха, адже вона вбила свою дитину (зробила аборт) і тепер прийшла помолитися, поставити свічку.

Чому... ну, чому він це зробив? Ми ж так добре жили. У нас є донечка... – уже тільки схлипувала в безсиллі жінка, а лікар, притримуючи її за лікоть, спочатку розпитував, а далі – пояснював (4, с. 65). Тут мовлення обривається через схлипування, біль, переживання героїні за свого чоловіка, який лежить в реанімації, бо вийшов на балкон палити і впав із сьомого поверху. Жінка не може зрозуміти, що штовхнуло його на такий вчинок.

– *Ти брехати, чоловіче, не вмій. І шахрайство – не твоя парафія. Бо ти розкажуєш-брешеш, а воно тут мені не сходиться – і край... – Я вам казав... – уперше опустив очі долу. – Я казав, як було* (3, с. 166). Михайло дуже хвилюється, приховує правду від співрозмовників, боїться сказати щось зайве. Адже він дійсно говорить неправду: його не пограбували, а чоловік сам віддав продукти солдатам із сотні Голуба. Тепер мусить виправдовуватися перед Дідушенком, приховуючи правду.

На цвинтарі панувала якась особлива тиша, лиш оте її „тату” все іще вібривало в кронах, у траві, горлі. І вона повторила: „Тату...” – тихо, самими губами, заганняючи звуки в горло, у найглибший закуток свого нутра (3, с. 29). Мовлення Дарусі уривчасте через нестерпний душевний біль, втрату батька, тугу. Вона часто приходила на цвинтар, хотіла поговорити з ним. І цим єдиним словом-звертанням авторка відтворює усю глибину почуттів.

– *Я стріляла в себе сама, – навітьось повторила ні до кого, намагаючись помацати суцільно забинтовані груди й живіт. – Сама... сама... – повторювала за мною сестричка, то приєднуючи, то від'єднуючи від рук якісь шнури й дротики. – Тут саме так усі й говорять. Буває іще не таке... Але не рухайтесь, будь ласка, я зараз покличу завідуючого... прошу вас, не рухайтесь. Ми так тут усі за вас спереживалися, що Боже мильй!* (4, с. 140). У цьому контексті обірване речення виражає душевний стан медсестри, яка намагається заспокоїти пацієнтку, згідна з усім, лиш би пацієнтка заспокоїлась і не тривожилась, адже Ларисі треба тихо лежати, щоб зажила рана.

А шкіра... Господи, шкіра... спогади про її вулканічну температуру в часи зазнаного кохання могли б розтопити льоди Антарктиди з Арктикою разом узяті (4, с. 21). Головна героїня Лариса описує свій стан, акцентує увагу читача на тому, яка в неї була ніч, сповнена пристрасті й кохання.

І понад вік триває день... Уточнюю – день самотній. Блаженна. Як собака, що має сказ, – скажена. Шалена. Несамовита. Не сповна розуму. Непідсудна. Божевільна. Не... Це все про мене. Я ходжу вулицями – і здається, що на чолі в мене написано: причинна від химерної любові. І що у мене розщеплене серце (4, с. 67). Героїня збентежена, дорікає собі у тому, що кохає одруженого чоловіка. В душі вона геть самотня – ні чоловіка, ні дитини, однак кохання її – безмежне.

Прочитала вчорашній запис. Якщо б він потрапив комусь чужому на очі... Мабуть, слід вирвати. Самій бридко (4, с. 37). Одразу ж відчувається хвилювання, страх, що запис побачать чужі люди. Лариса записувала все, про що думала і що бачила. А думки в неї були божевільні. Вона у всьому вбачала кохання, в думках – лише секс. Обірвану конструкцію можна продовжити: *Якщо б він потрапив комусь чужому на очі, що б про мене подумали, адже самій бридко.*

Розбита, із запаленими очима, Даруся на ранок бігала від хати до хати, носила порожнє горнятко із слідами молока на денці, показуючи його перед очі таздиням. – Почалося... – хрестилася мовчки Марія, до якої Даруся завжди приходила першою (3, с. 31). Героїня твору Марія дуже переживала за Дарусю, співчувала, що в тої болить голова. Усім було відомо, що Даруся страждає неймовірними, страшними приступами головного болю. А Марія бачила це часто, бо жила з нею в сусідстві. Недоговорене зрозуміле співрозмовникам, – це те, що Марії важко вимовити, стискає горло.

2. Вказують на те, що мовець передумав чи утримався, щоб не сказати зайвого, напр.: *Дивися, аби ти не купилася на мужеські руки. Вони такі, зарази, – пристануть до... – хотів сказати „до каліки”, але прикусив язика, – до чесноі дівки, і не подивляться, що бідна сиротина* (3, с. 66). Іван Цвичок не хотів сказати зайвого і прикусив язика. Він живе з Дарусею, оберігає її, жаліє, допомагає їй і бажає лише добра. Тому просить її берегтися від чоловіків, не довіряти їм.

Зараз я спробую довести свою тезу про психічну невідповідність підозрюваної сукупністю речових доказів, а також спробую реставрувати процес суїцидальних спонук у діях підозрюваної, які призвели до... (4, с. 153). Адвокат обірвав своє мовлення, мабуть, він передумав. Хотів сказати *до самогубства*. Але то ж не було самогубство. В героїню стріляв чоловік, і адвокат це знав.

У той день він просто хвалився мені придбаним пістолетом, а я скористалася нагодою, щоб... (4, с. 154). Лариса уникає слова „застрілити”. Вона хоче всю вину взяти на себе, адже кохає чоловіка, який у неї стріляв.

3. Вказують на те, що якась обставина перервала розмову (хтось свідомо перериває мовлення, якась дія припиняє мовлення тощо): *– Дідушенко ще тої осені казав, що... Найвищий ростом чоловік не дав доказати: – ... дурна його бесіда була* (3, с. 163). Солдат перебив Михайла, не дав йому договорити, хотів запевнити його в іншому. А про цього Дідушенка не хотів і чути, бо він знущався над людьми, всі продукти віддавав москалям.

– Будучи психічно неврівноваженою особою в силу невпорядкованого та суспільно осудного приватного життя, що доведено в ході попереднього слідства рядом експертиз, підозрювана Ковальчук Лариса Михайлівна... І знову адвокат катапультиувався зі свого місця: – Ваша честь! (4, с. 153). Мовлення перебив адвокат. Він не погоджувався із сказаним, протестував, адже приватне життя особи не може бути предметом будь-яких експертиз.

...Михайло якраз сушив дошки на столярку, коли на подвір'ї став... Хто би ви подумали, прийшов повідомляти Михайла про мобілізацію до війська? Правильно. Передвоєнний начальник жандармерії і прикордонного поста лейтенант Лупул, який тепер був старшим представником воєнної влади у Черемошнім (3, с. 140). Письменниця використовує „обірвану” структуру з метою активізувати увагу читача, зосередити її на особі, яка була Михайлові неприємна. Він здивований і водночас переляканий: тепер його заберуть на війну, як і інших чоловіків з села.

4. Вказують на роздум, міркування персонажа: *– А що та нечиста сила робить, Василенко, що вам спокою не дає? – Що робить... Солодку Дарусю підмінила. А як ціле село попідміняє?! – Ой, кумко, відей, нема на світі такої сили, що могла би вас підмінити... – Гріхи... усе гріхи, куме... неспокутані гріхи і сльози вмерлих... Але чого чужі гріхи мають на нас падати?* (3, с. 70). Роздуми двох сусідок про нечисту силу, яка ніби-то завелася в селі і підмінила Солодку Дарусю. А все це через гріхи, які коїли колись люди, тепер їхні діти розплачуються.

Ох, довго думав Бог, аби людям усякі кари попридумувати. Довго і добре думав, кумо. А ми і не знаємо, за що... (3, с. 185). Говорячи про Дарусю, дві жінки роздумують про те, яким важким є життя і різним. То воно чорне, то жовтим здається, а то вже червоне. Не знаєш, чого далі чекати.

Та ба... Страждання невечерні, поки в людині жевріє життя (4, с. 13). Головна героїня дуже страждає, адже вона самотня. Аналізуючи своє життя, в своїх роздумах вона доходить висновку, що поки людина живе, доти страждає.

Дивно якось... отже, життя влаштовано так, що минає термін в'язничного утримання, строк збирання врожаю, термін кохання і строк життя? (4, с. 86). Роздуми героїні про те, що все в цьому житті минає, а чи минає любов? А те, що не минає, то видозмінюється. Та ми не можемо не вмерти.

Брав у губи дрімбу, сідав на порозі ганку, грав довго, дивився на Дарусю із складеними під грудьми руками, а сам думав... думав... (3, с. 69). Цвичок грав і думав про Дарусю, про її важку долю. Він не уявляв, як можна так жити, щоб чоловіка не знати, не мати ні від кого ласки, дурне від людей чути.

Дивно... Хто-хто, а я точно не можу здивуватися нічому, про що ось-ось нагадають сторінки мого пожовклого щоденника (4, с. 16). Героїня стільки всього пережила, що тепер ніякі записи в щоденнику не здивують її. Вона задумується над своїм життям, але вже пізно каятись.

Хм... ніби я знаю, як це – любити... (4, с. 53). Жінка розмірковує про кохання і сама не знає, чи пізнала вона це почуття. Адже у неї кохання незвичне. Ще й до одруженого чоловіка.

5. Несуть певне стилістичне навантаження (створення гумористичного колориту, несподіваного результату тощо): *Перед вечором хотіла була іти до Курички сваритися через їхню козу, що сливку мені в горі одгризла, та це мало не завислася в сливі, а я потому була би винна через козячу смерть. Аж тут таке... Дивлюся від горіхів, перед Куриковими ворітьми носяться воєнні люди, як корова перед положінням, а на оборі також воєнні, та все покрикують, та підганяють* (3, с. 131). Мовлення обірвалось через здивування.

Пополудню стиснув долоні – і згадуї вітер у полі. А... Отож бо!!! Хіба що відкрити рота – і вдавнитися тим „а-а-а” (4, с. 100). Героїня згадує ніч, яку вона провела з коханцем. Тому оце її А... письменниця використовує зі стилістичною метою, щоб сконцентрувати увагу читача на важливій для героїні деталі.

Обірвані речення утворюються під час мовленнєвої діяльності. Їх поява спричинюється багатьма факторами, пов'язаними із основними етапами формування і вираження думки. Важливими закономірностями виникнення цих конструкцій є різного роду невідповідності, ті чи інші відхилення, які з'являються під час протікання процесу творення речення-висловлювання і зумовлюються суб'єктивними або об'єктивними причинами. У результаті окремі елементи думки у обірваних структурах не отримують вербального позначення, що впливає не тільки на структурну організацію аналізованих синтаксичних конструкцій, але і на їх семантику.

Марія Матіос використовує обірвані конструкції як засіб вираження експресивності. Незакінчені речення найчастіше є виразником схвильованого мовлення її персонажів. Вони вказують на тривогу, відчай, горе, нерішучість мовців, їх роздуми, міркування над тією чи іншою проблемою, або ж, навпаки, виражають захоплення, радість чи зумисне недоговорювання. Безперечно, що Марія Матіос використовує такі конструкції з метою характеристики персонажів. Разом з тим вони привертають і активізують увагу читача до певних явищ, наповнюють мовлення емоційністю та експресивністю і несуть вагоме стилістичне навантаження у художньому тексті.

Література

1. Гуйванюк Н. В., Агафонова А. М., Шабат-Савка С. Т. Синтаксис неповного речення. Еквіваленти речень : Навчально-методичний посібник / Н. Гуйванюк, А. Агафонова, С. Шабат-Савка. — Чернівці : Рута, 2007. — 100 с.
2. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української мови / М. У. Каранська. — К. : Либідь, 1999. — С. 135—137.
3. Матіос Марія. Солодка Даруся / Марія Матіос. — Львів : ЛА „ПРАМІДА”, 2007. — 188 с.
4. Матіос Марія. Щоденник страченої / Марія Матіос. — Львів : ЛА „ПРАМІДА”, 2005. — 192 с.
5. Сучасна українська літературна мова : Синтаксис / [За ред. І. К. Білодіда]. — К. : Наук. думка, 1972. — 515 с.
6. Тебешевська Т. Художні особливості „Щоденника страченої” Марії Матіос / Т. Тебешевська // Слово і час. — 2006. — №2. — С. 54—62.
7. Українська мова : Енциклопедія / [Редкол. : Русанівський В. М. (співголова), Тараненко О. О. (співголова), Заблук М. П. та ін. — 2-ге вид., випр. і доп. — К. : Вид-во „Укр. Енцікл.” ім. М.П. Бажана, 2004. — С. 653.